

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמינים

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

שהצטוונו: "מִדְּבַר שֶׁקָר תִּרְחֹק", יש לשנות את הנוסח ולומר: "לכל אבריו?"

במסקנת דבריו פסק הרב קנול כי אף על חולה קטוע איבר יש לומר את הנוסח הרגיל: "לרמ"ח אבריו", ומשתי סיבות אין לחשוש לשקר:

א. ידוע כי רמ"ח האיברים הגשמיים הינם בגדר 'לבוש' לרמ"ח איברי הנשמה, על כן גם מי שבגופו אין רמ"ח איברים - בנשמתו יש.

ב. אף שביפועל הוא מחוסר איבר, ביכוח אינו נחשב כזה, שהרי בידו היכולת להביא לעולם צאצאים בריאים ושלמים, ומכאן ש'כוח' האיבר נותר בו.

פרדס יוסף

אלי" - כיוון שכל צעקותיהם מכוונות אליי בלבד, לפיכך: "שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ", כי תפילה הנאמרת ללא פניות - סגולתה גדולה יותר להיענות.

לבנו בחי", פתיחה לפרשת וישב

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

כל 'אמן' אלמנה ויתומה לא תענון

"כָּל אֱלֵמָנָה וַיְתוּם לֹא תַעֲנִין" (כב כא)

חכמינו זיכרונם לברכה (ברכות מז א) הזהירו שלא לענות 'אמן יתומה', כלומר: שלא לשהות בין סיום הברכה לעניית האמן (ראה שו"ע או"ח קכד ח).

ניתן להוסיף ולומר כי קיימת אף 'אמן' המוגדרת כ'אלמנה' - היא אמן הנענית בלא כוונה. אמן זאת נאמרת מן השפה ולחוץ בניחוק מהנשמה, ולכן היא מכונה: 'אלמנה'.

על שתי אמונים אלו רמז הכתוב שלפנינו: "כָּל אֱלֵמָנָה וַיְתוּם לֹא תַעֲנִין" - הקפידו שלא לענות 'אמן יתומה' ו'אמן אלמנה'.

נועם מגדים [לר"א מטרניגראד]

לעולם לא נשכח את העני

"אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה"

(כב כד)

דרש רבי אליעזר הורביץ מטרניגראד:

בנוהג שבועולם בכל עת שבאות צרות על ישראל, מתעוררת בליבם הכמיהה לגאולה והם נושאים מיד את עיניהם לשמיים בבקשה שיחיש ה' את גאולתם. לעומת זאת בעת שהם שרויים ברווחה ומעייניהם נתונים לאגירת ממון ונכסים, שוכחים הם לבקש על הגאולה.

על כך מזהירה התורה: "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי" - אף בתקופה שהרווחה והשפע מתלווים לישראל בגלותם;

"אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ" - עליהם להקפיד שזיכרון מלך המשיח [המכוּנה (זכריה ט ט): "עֲנִי וְרֹכֵב עַל חֲמור"] יעמוד תמיד

לנגד עיניהם, וחלילה: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה" - לא יישכח מזיכרונם [נש'ה' מלשון 'שכח', ראה איכה ג יז].

נועם מגדים

'מי שברך' למחוסר איבר

"מִדְּבַר שֶׁקָר תִּרְחֹק" (כג ז)

רבי משה קנול, רבה של מיקוליציין, הסתפק לגבי חולה שאחד מאיבריו הוסר מגופו, האם באמירת 'מי שברך' לרפואתו יש לומר את הנוסח הקבוע: "וישלח לו רפואה שלימה מן השמים לרמ"ח אבריו", או שמא כיוון

לעולם לא יתיימש אדם מן הרחמים

"וְרַפָּא יִרְפָּא" (כא ט)

"מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות" (ב"ק פה א).

מדי בוקר אנו מונים את שבחי ה' בברכת "וצר המאורות: בורא רפואות, נורא תהלות, אדון הנפלאות". אמר רבי יצחק מוורקא כי במילים אלו טמון רמז לכל יהודי, כיצד עליו לנהוג באם חלילה ייפול למשכב:

"בורא רפואות" - ראשית עליו לפנות לרופא מומחה וליטול סמי מרפא, שהרי "ניתן רשות לרופא לרפאות". אם טרם חלפה המחלה, אזי: "נורא תהלות" - יתחנן לפני

אל-נורא עלילה באמירת פרקי תהילים בכוונה. ואף אם חלילה לא השתפר המצב, אל יתיימש מן הרחמים, אלא ימשיך לצפות לישועת ה', שכן הוא: "אדון הנפלאות".

בית יצחק עמי קנו

חוטף ברכה כגונב שור

"פִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׁה וַיִּבְחֹה אוֹ מִכְרוֹ חֲמִשָּׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאָרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה" (כא לו)

בגמרא (חולין פא א) מבואר שמי שחטף ברכה מחברו חייב לשלם לו עשרה זהובים. מקור לחיוב זה למד ה'חחם סופר' מהפסוק שלפנינו:

במדרש (ב"ר טו ט) מבואר כי מתנת אליעזר לרבקה: "וְשָׁנִי צִמְדִים... עֲשֶׂה זֶה מִשְׁקָלִם" (בראשית כד כב), היא: "כנגד עשרת ה'דברות". ויש ללמוד מכך כי שוויה של כל מצווה הינו זהוב של קודש, אשר שוויו כפול מזהוב של חול

(בכורות א).

מעתה נבין, כאשר ביקשו חכמים לחייב את החוטף ברכה מחברו, חייבוהו בתשלום הקנס הגבוה ביותר שמצינו בתורה על גניבה, קנס של עשרה זהובים; כפי שהגונב שור משלם פי חמישה מגניבתו, כך החוטף ברכה ששוויה זהוב של קודש, משלם פי חמישה מגניבתו - חמישה זהובי קודש שהם עשרה זהובים של חול.

תורת משה

הצועק לה' לבדו - תפילתו נשמעת

"אם עֲנֵה תַעֲנֶה אֹתוֹ פִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ" (כב כב)

פירש רבנו בחיי:

שונה היא תפילת היתום והאלמנה, מתפילתו של אדם מן השורה; אדם מן השורה, חש כי תמיד יש מישהו שיעמוד לימינו, ומתוך כך אינו תולה עיניו בה' לבדו, אלא מחזר אף אחר ישועת אחרים. אולם היתום והאלמנה חיים בלא משען ומשענה, וכאשר הם פונים בתפילה לה', שמים הם את כל ביטחונם בו יתברך לבדו.

לפיכך נקט הכתוב בייחס לתפילתם: "אם צַעַק יִצְעַק"

"יֵאֱמָר תִּפְלִיתִי לָהֶּ ה' עֵת רָצוֹן... עֲנֵנִי בְּצִלְמֵת יִשְׁעֶךָ"

כשישראל שומרים לשמוע את הברכה היטב מפי המברך כדי לענות אחריה אמן כראוי... הקול מכריז בכל העולמות:

פתחו שערים לקבל תפילתם של ישראל.

זוהר וילך דף רפה ב

ברכת המזון - ברכת 'הארץ' (ד')

התורה משפיעה חיים לאדם

הכול יודעים כי התורה היא הנותנת חיים לאדם, ככתוב (דברים ל כ, וראה 'תרגום יונתן'): "כי הוא חייך וארץ ימך". לפיכך מיד לאחר שסיימנו להודות על התורה - 'ועל תורתך שלמדתנו', תיקנו לנו להוסיף הודאה על החיים - 'ועל חיים שחוננתנו'. בנוסף חן וחסד שבמערכת הטבע לכך, כיוון שבמערכת הטבע תלויים החיים במזון - בד בבד חוזרים אנו ומודים אף על המזון: 'ועל חיים... ועל אכילת מזון' (אבודרהם; הגש"פ חיים לראש [ג'ג"ח פלאג']).

משל לעשר ששילם סכום עצום לשדכן כדי שימצא לביטחון חתן כליל המעלות, תלמיד חכם, בעל ייחוס ובעל מידות נעלות. התאמץ השדכן למצוא חתן מושלם שיהלום את שאיפותיו של העשיר, ולבסוף אכן מצא בחור שכל המעלות היו בו, מלבד אחת; אביו היה איש פוחז וקל דעת. בכל זאת החליט השדכן שלא לוותר; הוא הציע את ההצעה לעשיר, כשהוא מונה בפרוטרוט אבר ככל מעלותיו, ומשנאדם הבזוי ייחוסו של הבחור המוצע השיב כבדרך אגב: "אין זה משנה, אביו אינו בין החיים".

לנוכח מעלותיו המיוחדות החליט העשיר לקחתו לחתן, ומועד החתונה נקבע בשעה טובה. והנה להפתעת כולם, בשעת מעמד החופה, הופיע לפתע אבי החתן כבבושו הבזוי ובמראהו השפל. בראותו כן, חפו פני העשיר. הוא ניגש בזעם לשדכן וקבל בפניו: "הלוא אמרת לי כי אבי החתן אינו בין החיים. כיצד העזת לשקר במצח נחושה?". אך השדכן לא נבהל; התשובה כבר הייתה סדורה בפי: "ידידי היקר, אמר השדכן, 'אמור לי אתה: וכי לחיים שכאלו חיים' יקרא...?".

אף לענייננו, כיוון שחיים בלא תורה אינם נחשבים חיים, לפיכך הזמן הטוב ביותר להודאה על החיים הינו אחר ההודאה על התורה, שאז מקבלת הודאה זו גוון חדש (הגש"פ 'שפת חיים').

חיים מלאים בחן ובחסד בנוסף, נוסח הודאתנו על החיים הוא: 'ועל חיים חן וחסד'. וכך יש תוספת הודאה, שאף אם חלילה היה מעניק לנו ה' חיים מלאי בושה וכלימה, היה עלינו להודות על כך. כמאמר החכם מכל אדם (קהלת ט ד): "כי ללב לב חן הוא טוב מן הארץ והחיים". על אחת כמה וכמה כשהעניק לנו הקדוש ברוך הוא חיים מלאים בחן ובחסד - כמה עלינו להודות עליהם (איצ"ר התפילות).

(איצ"ר מרגליות ח"ב עמי תסד).

'התעוררות' בעיצומן של ברכות השחר

זיכרון שגרם לה לפרוץ בבכי.

היא ניזכרה כיצד לפני זמן שנראה כנצח, זמן מה לפני התאונה ששינתה את חייה, שבה ביתה בהתרגשות מכנס שנוערך לבנות הסמינר. במהלך הכנס דיברה לפנייהן רבנית חשובה על אודות חשיבותה הכבירה של ברכה הנאמרת בקול רם, והעניין הגדול לאומרה בפני מישהו שיחתום וישלים אותה בעניית אמן.

"הזדמנות מצוינת להתחזק בכך", אמרה להן הרבנית, "ניתנת לנו מדי בוקר בברכות השחר. ברכות השחר הינן סדרת ברכות שבהן אנו מודים לה' על אין ספור טובות שעשה עימנו. אם נתאמץ לאומרן כראוי, באופן שמישהו ישלמן בעניית 'אמן' אחריהן, אזי כשנסיים את הברכות בבקשה המסכמת: 'ותגמלנו חסדים טובים', נוכל להיות בטוחים שבקשתנו עתידה בעזרת ה' להתקבל".

שרה חנה התרגשה כל כך מדברי המרצה, עד שהחליטה לקבלם על עצמה הלכה למעשה. היא ביקשה מאימה כי תסכים להיות 'חברותא' שלה לאמירת ברכות השחר בכוונה ובצוותא, כדי שכל ברכה תיחתם באמן. אף כי לא שיערה בנפשה לאיזה פרק זמן מועט תחזיק הקבלה מעמד...

הדברים היו חרותים בליבה של האם כאילו נאמרו זה עתה, ולפתע בקעה הזעקה מפיה, רוויה בדמעות: "שרה חנה! לשמע כבר איראה, הבוקר הגיע לעולם; האם תרצי שאברך באוזניך את ברכות השחר ואת תעני אחריי אמן?".

הגס קרה. ידה של האם נלחצה עתה בבירור, והיא רצה החוצה וקראה לבעלה בבהלה: "שרה חנה הלחצה את ידי! היא רוצה לענות אמן לברכות השחר...".

האב ההמום מיהר למחות את קורי השינה מעיניו ורץ אל חדרה של ביתו, לחזות בנס כמו עיניו: כל אחד מההורים אמר בפניה של שרה חנה את סדר ברכות השחר בתורו, וכל ברכה נענתה בלחיצת יד, ורפה אך ברוחו שכמו נעתה: 'אמן'.

שבוע לאחר מכן, כשכבר היה ברור לכולם כי הנערה שומעת ומגיבה במבט או בלחיצת יד, ביקשה הפיזיותרפיסטית להתחיל לאמן אותה על תנועות פה ושפתיים.

"עלינו להתחיל להתאמן על הגייה ועל דיבור", פנתה להורים בטון מקצועי, והאם השיבה בקול מלא באמונה יהודית: "יש לי רעיון שוודאי יועיל לכך; שרה חנה אוהבת מאוד את ברכות השחר. היא השתדלה תמיד לענות בעצמה ולזכות אחרים באמן אחר ברכות השחר. בברכות הללו אנו מודים לה' שקמנו בריאים ושלמים, וככל שנרבה להודות ולהלל בהן בכוונה, נזכה אם ירצה ה' לניסים רבים...".

הפיזיותרפיסטית לא הבינה את דברי האם, אך היא הייתה סבלנית ומכבדת. היא הביטה באימה של שרה חנה בשעה שחפשה את העמוד המתאים בסידור, ולאחר מכן פנתה לביתה: "שרה חנה, אני אברך, ואת תשתדלי לענות אמן. כבר קרו לנו ניסים, ואנו רוצים שהם יוסיפו ויימשכו".

הבת שכבה במחלקת טיפול נמרץ בעיניים פקוחות ובוהות בחלל. כשאמה בירכה מתוך הסידור: "פוקח עורים... זוקף כפופים", נקו דמעות בזוויות עיניה. וכשהיא סיימה בקול וברגש: "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", לא יכול היה איש מהנוכחים להיוותר אדיש; היילה הגתה בבירור, בפיה, את המילה 'אמן'. הייתה זו המילה הראשונה שהוציאה מפיה מאז נפלה למשכב.

כיום, כששרה חנה מתהלכת בינינו כאחד האדם, וכבר שבה לתפקוד כמעט מלא, היא אינה שוכחת לרגע להודות, ומיד אחר כך לבקש. החל מאמירת ברכות השחר בחברותא, ועד לסימוני של היום, היא לא מרפה מלהודות על הטובות והחסדים שמרעיף עלינו השם יתברך בכל עת ובכל רגע.

מפי הב' ט. ברוך חת"י

תחילתו של הסיפור שלפנינו אירע לפני למעלה מארבע שנים, כשבועיים לפני ראש השנה. שרה חנה, בת למשפחה נכבדה מיוצאי צרפת, החלה זה מכבר את לימודיה בסמינר הממוקם מחוץ לעיר מגוריה. באחד הבקרים, תוך כדי מרוצתה לכיוון תחנת האוטובוס, נחבטה בראשה מטנדר חולף ונפלה על הכביש כשהיא מחוסרת הכרה.

לבית החולים היא הגיעה במצב קריטי, לאחר מאמצי החייאה כושלים, והובלה בבהילות לסדרת בדיקות מקיפות. למרבה הצער, לרופאים שבחנו את תוצאות הבדיקות לא הייתה בשורה טובה. הם רק תיארו את המצב ביבושת: "המוח שלה כמעט ואינו מראה סימני תפקוד...".

הבשורה על התאונה ועל תוצאותיה הקשות הכתה בהלם את כל מכריה של שרה חנה. בנות כיתתה היו שבורות לנוכח מצבה הטרגי, והן לא חדלו מלארגן משמרות תהילים לרפואתה.

בסמינר נערכו כנסי חיזוק ותפילה. לאחד מהם הוזמנה המרצה ט. ברון. בהרצאתה לפני הבנות קראה להן לקבל על עצמן להתחזק בהודאה ראויה להשם יתברך על כל הטובות שגמלנו. היא הוסיפה ואמרה שקבלה זו כבר הוכיחה את עצמה במקרים רבים כפועלת ישועות נפלאות.

הבנות קיבלו את הרעיון בהתלהבות. לפי הצעתה של המרצה רשמה כל אחת מהן על דף קבלה שתקבל על עצמה בעזרת ה' בבוא הישועה, כשיתרחש הנס, כהודאה לה' יתברך, והטמינה את הדף במקום שמור. כמו כן, מיזם זה ואילך, בתחתית כל מודעה שקראה להתפלל לרפואתה של שרה חנה, נוספה שורה הקוראת להתחזק בהודאה לה' לזכותה ולהחלמתה המהירה.

הימים חלפו מבלי שחל שיפור משמעותי במצבה. הוריה הקפידו ליידיע את הציבור על כל שיפור קל או הטבה, אף כזו שגשמעה כפעוטה או חסרת ערך, אך המצב היה מייאש עד מאוד.

היה זה בשבוע שלפני חג החנוכה. האם שהתה ביתרונות לילה סמוך למיטתה של שרה חנה במחלקת טיפול נמרץ בבית החולים 'הדסה עין כרם', והאב נרדם על מיטתו בחדר הסמוך. מזה ימים רבים שבתים מוטלת על מיטתה ללא סימני חיות. מצבה נותר ללא שינוי, והוריה המסורים לא מני ממיטתה.

חושך עמוק של טרם זריחה עטף את העולם. האור הקלוש שבקע מהמסדרון רק הוסיף גוון חיזור לנפיה של שרה חנה, והאם המסורה אחזה בכף ידה ברחמים. לפתע החליטה האם לנסות לראות, אולי שבה הכרתה אליה ולו במעט. היא התכופפה לעבר ביתה ולחשה על אוזנה; "שרה חנה, אם את שומעת אותי, תלחצי לי על הדי...". אך כמו בפעמים קודמות, שרה חנה לא הגיבה.

"שרה חנה", ניסתה האם את מזלה בשנית, "אולי תרצי שאספר לך על מסיבת יום ההולדת הנפלאה שעשינו לתמר, אחותך?". גם בפעם זאת לא הייתה כל תגובה.

"שרה חנה", לא הרפתה האם, כשקולה הולך ונסדק: "אולי תרצי שאשמיע לך שיר שאת אוהבת? בבקשה, לחצי לי את היד. שרה חנה...", יותר לא יכלה היא להמשיך. קולה נשנק מדמעות, והכאב היכה בה בכל עוצמתו.

משמיעים צפו מלאכי רחמים באם היהודייה המתעקשת לקבל תגובה מביתה השוכנת כ'צמח', וכל מה שהיא שומעת אלו רק קולותיהם המונוטוניים של המכשירים הרבים האופפים את מיטתה. מחזה נורא וקורע לב.

החושך ששרר בחוץ רק הוסיף לתחושת הייאוש שהחלה פושטת בליבה. כעשרות פעמים נוספות, גם הפעם ניסתה לחזק עצמה, אך הקושי היה גדול מנשוא.

קרני שמש ראשונות החלו לצבוע את החדר בגוון חיוני. כשלתפע חלף זיכרון עמום במוחה של האם,

על עמודי